

Aktuelnosti iz bh. zakonodavstva i pravne prakse

Novo uređenje oblasti autorskih i srodnih prava i njihovog kolektivnog ostvarivanja u Bosni i Hercegovini

Mag. sci. Iza Razija Mešević

Prvi samostalni Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima Bosne i Hercegovine donesen je 2002. godine¹ i kao takav, predstavljao je tek početnu etapu na putu stvaranja sistema autorskopravne zaštite u BiH. S obzirom na kratak rok koji je radnoj grupi za njegovu izradu stajao na raspolaganju, nisu bile moguće temeljne konceptualne izmjene u ovoj oblasti u odnosu na sadržaj Zakona o autorskom pravu bivše SFRJ, koji je do 2002. godine bio na snazi. Donošenjem Zakona o autorskim pravima 2002. izvršeno je proširivanje obima zaštite autorskih prava i prilagođavanje zahtjevima TRIPS-a (Sporazum o trgovinskim aspektima prava intelektualnog vlasništva) i pojedinim rješenjima iz *acquis communautaire*.²

Tek donošenjem Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima (ZASP) i posebnog Zakona o kolektivnom ostvarivanju autorskih i srodnih prava (ZKOP)³ 13. jula 2010. godine, načinjena je suštinska reforma oblasti autorskih i srodnih prava u BiH, čije će elementarne značajke u kratkim crtama biti izložene.

1. ZASP

Cilj bh. zakonodavca prilikom donošenja novog ZASP-a predstavljalo je dovođenje oblasti autorskih i srodnih prava u sklad sa zahtjevima *acquis communautaire* i sadržajem relevantnih međunarodnih sporazuma (TRIPS, WCT, WPPT itd.), te njenog uređenja koje bi bilo na nivou nomotehnike modernih evropskih zakona u ovoj oblasti. Pri tome, novi ZASP nije trebao biti lišen tipičnih nacionalnih, jezičkih i stilističkih karakteristika, koji odlikuju jedan domaći propis i reflektuju bh. pravnu tradiciju.⁴

U poređenju sa Zakonom iz 2002. godine, ZASP se na puno jasniji način priklonio autorskopravnom monizmu, određujući u članu 15. jedinstvo autorskog prava, u članu 55. jedinstven rok trajanja autorskog prava (70 godina *post*

mortem auctoris), sa izuzetkom prava pokajanja (član 61.) i naglašavajući u članu 64. stav 1. neprenosivost autorskog prava kao cjeline. Sadržaj autorskog prava (član 15.) čine moralna prava autora, imovinska prava autora i druga prava autora, u koja zakonodavac ubraja pravo na naknadu za davanje na posluđu (član 34. stav 1.), pravo slijeđenja (član 35. stav 1.), pravo na naknadu za privatnu i drugu ličnu upotrebu (član 36. stav 1.) i pravo na pristup i predaju djela u svrhu izlaganja (član 39. stav 1. i 2.).

Uvodnu odredbu zakonskog uređenja sadržajnih ograničenja u novom ZASP-u čini generalna klauzula ograničenja prava (član 40. stav 1.). Za razliku od Nacrta ZASP-a, u okviru kojeg je ista sadržavala tzv. "trostepenski test" ("Three-step test") iz člana 9. stav 2. Bernske konvencije za zaštitu književnih i umjetničkih djela, koji je bio proširen zahtjevima iz člana 10. stav 1. i 2. ovog međunarodnog dokumenta,⁵ tekst ZASP-a koji je na snazi izostavlja iz generalne klauzule uslove uticaja ograničenja na uobičajeno iskorištavanje djela i oštećivanja u nerazumnoj mjeri zakonitih interesa autora. Sistematika sadržajnih ograničenja je preuzeta iz zakona iz 2002. godine, tako da su ista sadržajno usklađena s *acquis communautaire*, ali još uvijek podvedena pod kategoriju zakonskih licenci (član 41.) ili slobodnog korištenja (član 42.–54.).

ZASP također sadržava posebna poglavlja o kompjuterskim programima (članovi 102. do 108.), u čijem okviru je ostvarena cjelovita harmonizacija sa zahtjevima Direktive o kompjuterskim programima,⁶ te odredbe o kategoriji audiovizuelnih djela (član 109–115.), kao i o uređenju odnosa između autorskog prava i prava vlasništva (član 67–72.).

Uređenje zaštite tri "klasična" srodna prava (pravo umjetnika izvođača, pravo proizvođača fonograma i pravo radiodifuznih ustanova) je u okviru ZASP-a prošireno i precizirano. Pored toga, uvedena je zakonska zaštita tri nove kategorije srodnih prava i to: prava filmskih producenata (član 131. i dalje), pravo izdavača (član 138. i dalje) i pravo proizvođača baza podataka (član 141. i dalje). Konkretno, uvođenje zaštite proizvođača baza podataka u ZASP predstavlja implementaciju Direktive o zaštiti baza podataka⁷ u pravni poredak Bosne i Hercegovine.⁸

Odredbe o zaštiti, odnosno sprovođenju prava, obuhvataju po prvi put u autorskom pravu BiH uređenje tehničkih mjera zaštite (član 152.) i zaštite podataka o upravljanju pravima (član 153.). Predmetne odredbe su u saglasnosti s članom 6., odnosno članom 7. Direktive o

¹) Službeni glasnik BiH 7/2002, 32/2002 i 76/2006.

²) Dietz, *GRUR Int* (2006), 809, 810; Krneta, *GRUR Int* (2001) 969, 969; *Id. Pravna misao* (2002), 3, 3; *Id. Godišnjak Pravnog fakulteta u Sarajevu* Nr. XLV (2002) 257, 263; *Id.*, Bosnien und Herzegowina – Neue Gesetze zum geistigen Eigentum, *GRUR Int* (2003) 54, 54.

³) Oba zakonska teksta su objavljena u Službenom glasniku BiH br. 63/2010.

⁴) Obrazloženje Nacrta ZASP-a, Uvod (dalje u tekstu: Obrazloženje ZASP).

⁵) Obrazloženje ZASP, str. 9.

⁶) Direktiva 2009/24/EC.

⁷) Direktiva 1996/9/EC.

⁸) Obrazloženje ZASP, str. 23. i dalje.

informacionom društvu,⁹ članom 11., odnosno članom 12. WCT (Ugovor o autorskom pravu) i članom 18., odnosno članom 19. WPPT (Ugovor o izvedbama i fonogramima).¹⁰ Uređenje zaštite prava u novom ZASP je između ostalog imalo za cilj, da u pravni poredak BiH također implementira i Direktivu o sprovođenju prava.¹¹ Ova namjera zakonodavca u BiH posebno dolazi do izražaja u okviru odredaba o osiguranju dokaza (član 161.), obavezi obavještanja (član 162.) i izvođenju dokaza (član 163.).¹²

2. ZKOP

Razlozi koji su opredijelili zakonodavca u BiH da oblast kolektivnog ostvarivanja prava uredi u okviru jednog *lex specialis* nalazimo u činjenici da je ista na međunarodnom i EU nivou regulisana u veoma skromnom obimu i na fragmentiran način, ako uopšte, što je dovelo do posljedice da su u okviru reforme ove oblasti legislativni uzori traženi u najboljim zakonskim rješenjima i iskustvima iz prakse država s dugom tradicijom kolektivnog ostvarivanja autorskih i srodnih prava.¹³ S druge strane, poseban zakon u ovoj oblasti omogućava njeno veoma detaljno uređenje, koje bi inače očigledno "opteretilo" tekst ZASP-a.¹⁴

Predmet uređenja ZKOP-a (član 1.) obuhvata sadržaj i metode kolektivnog ostvarivanja prava, organizacije za kolektivno ostvarivanje prava, dodjelu dozvole za obavljanje djelatnosti kolektivnog ostvarivanja, tarife, nadzor državnog organa i aktivnost Vijeća za autorsko pravo. Pored toga, ZKOP također sadrži i katalog prava koja su podvrgnuta obaveznom kolektivnom ostvarivanju (član 4. stav 2.).

Pojam organizacije za kolektivno ostvarivanje prava, koja ima pravni oblik udruženja na nivou BiH (član 8. stav 1.) i uživa zakonski monopol u okviru svoje specijalizacije (član 6. stav 3.), je određen članom 6. stav 1. Monopolska pozicija organizacije se objašnjava time da paralelna egzistencija više organizacija za istu kategoriju djela u okviru jedne male države nije racionalna, te da je u suprotnosti s idejom kolektivnog ostvarivanja.¹⁵

ZKOP također uređuje odnos između organizacije za kolektivno ostvarivanje i autora (nosilaca prava) (član 15-22.) i određuje, između ostalog, obavezu organizacije da prihvati

kolektivno ostvarivanje prava u okviru svoje specijalizacije (član 15.) i opštu pretpostavku kolektivnog ostvarivanja u korist organizacije, također u okviru njene specijalizacije (član 18.).

Uređenje odnosa između organizacije i korisnika (član 23.-31.) sadržava detaljne odredbe o određivanju tarifa i zaključenju kolektivnih ugovora (član 23. i dalje), kao i obavezu organizacije da zaključuje ugovore s korisnicima (član 26. stav 1. u vezi s članom 29.).

U svrhu rješavanja sporova o tarifama ZKOP-om se osniva Vijeće za autorsko pravo (član 32. i dalje), u čiju nadležnost spada određenje primjerene tarife i provjera kolektivnih ugovora. Pri tome se ne radi o samostalnom organu uprave, pravosudnom organu, ili arbitraži, već o instanci, koja je specijalizirana samo za navedena pitanja.¹⁶ Neovisno od toga, organizacije i korisnici imaju mogućnost prilikom zaključenja kolektivnog ugovora o pravu kablovske retransmisije involvirati posebnog medijatora prema čl. 40 ZKOP.

Mag. sci. Iza Razija Mešević

Neue Regelungen im Bereich des Urheberrechts und verwandter Schutzrechte und der kollektiven Wahrnehmung dieser Rechte in Bosnien und Herzegowina

(Zusammenfassung)

Die Verfasserin behandelt in ihrem Beitrag den Inhalt der neuen, im Jahr 2010 verabschiedeten Gesetze im Bereich des Urheberrechts und verwandter Schutzrechte und der kollektiven Wahrnehmung dieser Rechte in Bosnien und Herzegowina.. Dabei stellt sie die prägnantesten Regelungsmerkmale des neuen Gesetzes über das Urheberrecht und verwandte Schutzrechte, das, das bosnische-herzegowinische Urheberrecht in Einklang mit dem acquis communautaire und den internationalen Abkommen auf diesem Gebiet gebracht hat, dar. Ebenso behandelt sie punktuell die detaillierte Regelung des ersten bosnisch-herzegowinischen lex specialis auf dem Gebiet der kollektiven Rechtewahrnehmung.

Schlüsselbegriffe: *Urheberrecht und verwandte Schutzrechte, kollektive Rechtewahrnehmung, lex specialis*

⁹⁾ Direktiva 2001/29/EC.

¹⁰⁾ Obrazloženje ZASP, str. 25.

¹¹⁾ Direktiva 2004/48/EC.

¹²⁾ Obrazloženje ZASP, str. 26. i dalje.

¹³⁾ Obrazloženje Nacrta ZKOP (dalje u tekstu: Obrazloženje ZKOP), str. 2.

¹⁴⁾ Obrazloženje ZKOP, str. 2.

¹⁵⁾ Obrazloženje ZKOP, str. 6.

¹⁶⁾ Obrazloženje ZKOP, str. 14.